

KİTAP TANITIMI

OSMANLI ORDUSU VE SEFER LOJİSTİĞİ 1453-1789

Dr.Öğr. Üyesi, Serhat KUZUCU

Kitabevi Yayınları, İstanbul 2017, 1. Baskı, 152 sayfa.
ISBN 9786059506120

Dr. Abdullah BAYINDIR

*Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
bayindirabdullah27@gmail.com*

Osmanlı Devleti, dünya tarihinde en uzun ömürlü devletlerden birisidir. Osmanlı'nın bu özelliği, onun askerî yapı ve ordu bakımından ne kadar güçlü, nizamlı ve disiplinli olduğunu kanıtlar niteliktedir. Bu ordu, kuruluş yıllarından başlayarak XV. Yüzyıla kadar sürekli bir gelişim ve değişim göstermiş ve ilerleyen süreçlerde en kuvvetli şeklini almıştır. Osmanlı Devleti'nde ordunun sürekli değişim ve gelişim göstermesinin nedeni de sınırların sürekli olarak genişlemesinden kaynaklanır. Bu husus, ordunun fiziksel özelliklerinde bir değişimi sürekli kılmıştır. Örneğin, ordudaki asker sayısı genişleyen sınırlar da göz önüne alındığında ihtiyaç duyulan bir unsur olmuştur. Toprakların gelişmesiyle asker sayısı ve yapısının değişip gelişmesi paralellik içermiştir. Örneğin, kitapta geçen Yeniçeri Ocağı başlığına bakılırsa başlarda Yeniçeri askerlerinin sayısının 1.000 civarında olduğu; fakat bu sayının dönem dönem ihtiyaca göre değişmekte ve gelişmekte olan toprağa bağlı olarak artmaya başladığı görülür. Bu sayı daha sonraları 6.000-7.000 civarına çıkarken, I. Bayezid zamanında 17.000' kadar artış göstermiştir. Osmanlı Devleti'nin ordu yapısında görülen bu değişim ve değişimin meydana getirdiği gelişim sadece asker sayısında değil; silah yapılanması bölümünde de görülür. Osmanlı Devleti'nde nasıl toprakların artmasıyla asker sayısı artıyorsa; teknolojinin gelişmesiyle kullanılan silahlar, teçhizatlar da değişmeye ve gelişmeye başlamıştır.

Serhat Kuzucu'nun kaleme almış olduğu “Osmanlı Ordusu ve Sefer Lojistiği adlı bu çalışma, tarihin en uzun ömürlü devletlerinden biri olan Osmanlı'nın ordu yapısı hakkında geniş bilgiler içermekte ve dünya askerî tarihinin en nizamlı askerî gücü olan bu orduya olan merak giderilmeye çalışılmıştır. Osmanlı ordusunun dünyaca merak edilen bir unsur oluşu onun güçlü, disiplinli ve muhteşem oluşundan kaynaklanır.

Nitekim bu ordu yapısı sayesinde Osmanlı ulu bir çınar olarak yaşamış ve dünyanın en uzun ömürlü devletlerinden biri hâline gelmiştir. Nitekim Serhat Kuzucu da çalışmanın amacını bu merakın giderilmesinde görür. Giriş ve dört ana bölümden oluşturduğu bu eserinde, ordunun, askerî teşkilatlanmasından tutun da örgütlenişi, sefer lojistiğini, savaşlarda kullanılan teçhizatlara kadar ayrıntılı yönüyle irdeler.

GİRİŞ

Yazar, eserin giriş kısmında Osmanlı'nın askerî yapısından ve tarihî gelişimi hakkında genel bilgiler verir. Çalışmanın bu kısmında ordunun başlangıçtan son hâlini alana kadarki geçirdiği evreleri dile getirilir. Bilindiği gibi, Osmanlı Devleti, ordu gücü bakımından tarihteki en büyük devletlerden birisidir. Yukarıda da bahsedildiği gibi devletin ulu bir çınar simgesi ile gösterilmesi, uzun ömürlü oluşunda hiç şüphe yok ki Osmanlı ordusunun muhteşem yapısı ve işlevi önemli bir rol oynamıştır.

Osmanlı Devleti'nin, kuruluşundan itibaren en çok üzerinde durduğu husus ordu yapısıdır. Bu, devletin sürekli fetih politikası gütmesinden kaynaklanan bir durumdur. İlk dönemlerde Osmanlı'nın ordu yapısını aşiretlerin birlikleri ve sefer için askere çağrılan köylüler oluşturmaktadır. Bunlar, savaşa katılır ve ganimetlerden pay alır. Hatta Osmanlı, bunlara fethedilen yerlere yerleşme hakkı bile tanır. Bu da ilerde tımarlı sipahilerin oluşumunun temelini atar.

Daha önce de değinildiği üzere Osmanlı'nın fetih politikasının başarılarla geçmesi topraklarının genişlemesini sağlar. Bu genişleyen topraklara paralel olarak ordudaki asker sayısında da bir artış ihtiyacı belirir. Asker sayısının artması bu ihtiyacın tezahürü olarak karşımıza çıkar. Bunun için devlet, gönüllü genç köylülerden oluşan yaya ve müsellemler birliklerini oluşturmuştur. Daha sonra bu yapı da geliştirilerek özellikle Selçuklulardaki hassa ordusu sistemi örnek alınarak maaşlı bir ordu vücuda getirilir. XV. Yüzyılda ise Osmanlı'da askerî yapının tam anlamıyla şekillendiği yüzyıl olarak karşımıza çıkar ve zamanla bu ordu en ihtişamlı hâle getirilir. İşte Serhat Kuzucu, çalışmasının giriş bölümünde bizlere Osmanlı'daki ordu yapısının bu gelişimi hakkında kısa ama öz bir bilgi sunmaktadır.

Kitabın bölümleri arasında incelemelerde bulunduğumuz da derinlemesine bilgilerin aktarıldığı ve ele alınan konunun detaylarına inildiği görülmektedir. Buna göre bölümler üzerinden anlatımı devam ettirmek doğru bir yol olacaktır.

Birinci Bölüm

Eserin giriş kısmında Osmanlı'nın askerî ve ordu yapısının tarihî gelişimi hakkında kısa bir bilgi veren Kuzucu, çalışmasının birinci bölümünde ise Osmanlı ordusunun iki ana unsuru olan kara ve deniz kuvvetleri hakkında geniş bilgiler sunar. Bu kuvvetleri ele alırken onları oluşturan örgütlenmeler ve askerî yapıya değinir. Biz bu bölümde Osmanlı ordusunun genel iskeletini ayrıntılarıyla birlikte öğrenmiş oluruz.

Osmanlı ordusunun yapısının ele alındığı bu bölüm;

A. Kara Kuvvetleri

1. Kapıkulu Askerleri

- 1.1. Acemi Ocağı
- 1.2. Yeniçeri Ocağı
- 1.3. Cebeci Ocağı
- 1.4. Topçu ve Top Arabacıları Ocağı
- 1.5. Lağımçı Ocağı
- 1.6. Humbaracı Ocağı
- 1.7. Kapıkulu Süvarileri

2. Eyalet Askerleri

- 2.1. Tımarlı Sipahiler
- 2.2. Öncü Kuvvetler
- 2.3. Kaleler ve Kale Muhafızları

B. Deniz Kuvvetleri

1. Kaptan-ı Derya ve Donanma Personeli
2. Osmanlı Tersâneleri
3. Osmanlı Gemileri
 - 3.1. Kürekli-Yelkenli Gemiler
Firkate, Kalyata, Pergede, Karamürsel, Şayka, Kadirga, Baştarde, İşkampoye, Mavna, Üstü Açık, Celiyye, Brolik, Çamlıca, Çekeleve, Kırlangıç, Kancabaş, At Gemileri, Top Gemileri, Taş Gemileri
4. Yelkenli Gemiler

Ateş Gemisi, Barça, Brik, Kalyon, Burtun, Firkateyn, Ağrıpar.

Başlıkları detaylı bir şekilde irdelenmiş ve okuyucunun merakı giderilmeye çalışılmıştır. Yukarıda adı geçen askerî yapıların kim tarafından oluşturulduğu, nasıl meydana getirildiği, hangi yılda vücut bulduğu ve yine hangi olayla ve hangi yılda ortadan kalktıkları gibi sorulara yazar, eksiksiz ve geniş bir şekilde cevap vermiştir.

İkinci Bölüm

Serhat Kuzucu, birinci bölümde genişçe incelediği ordu yapısından sonraki bölümde ise bu ordu yapısının teçhizatına yer verir. Bu bölüm, Osmanlı ordusunun kullandığı silahlardan tutun da araç-gereçlerin tarihî süreç içerisinde teknolojinin de gelişmesiyle birlikte nasıl değişim ve dönüşüme uğradığına da cevaplar üretmektedir. Yukarıda da bahsedildiği gibi, ordudaki asker sayısı gelişen toprağa bağlı olarak artış gösterirken; ordunun kullandığı askerî malzemelerin gelişimi ve değişimi de teknolojinin gelişimine paralel olarak ilerlemiştir.

Bu bölüm “*Osmanlı Ordusunun Teçhizatları*” başlığıyla okurun karşısına çıkar. Osmanlı'nın ordu yapısındaki muhteşemlik onun savaş teçhizatlarına da yansır. Devlet, kuruluş yıllarından bu yana savaş aletlerine, silahlara büyük önem vermiştir. Devletin, böylesine uzun ömürlü oluşunda da sadece ordu yapısının muhteşemliği değil; aynı zamanda kaliteli ve çok çeşitli silahlarla dolu teçhizatların yer almasından da kaynaklanan bir durumdur. Serhat Kuzucu, bu bölümde de yine bir sınıflandırmaya gitmiştir. Osmanlı ordusunun silahlarını ele aldığı bölümde kullanılan silahları da genel olarak ateşsiz (kesici- delici) silahlar, savunma silahları ve ateşli (barutlu) silahlar şeklinde kategorize ederek anlatmıştır.

Ateşsiz silahlar olarak kılıç, mızrak, kama ve hançer, teber, gürz-topuz ve şeşper, zıpkın ve cirit, ok ve yay, mancımık; ateşli silahlardan top, humbara ve havan, tüfek ve tabanca; savunma silahları olarak ise miğfer, kalkan ve zırh gibi silahların kimler tarafından kullanıldığı, nasıl bir gelişim gösterdikleri, yapımında kullanılan malzemelerden tutun da nerelerde daha çok kullanıldıklarını, fiziksel ve manevî, simgesel özelliklerine değin ayrıntılı bir şekilde işlemiştir.

Orduda kullanılan silahları bu şekilde sınıflandırıp detaylı bir şekilde bilgi verdikten sonra, sefer sırasında kullanılan nakliye araçları ve hayvanlar hakkında da bunların nasıl tedarik edildiği, sefer sırasında hangi hayvanların kullanıldığı, kiralama usulünün nasıl gerçekleştiği hatta bunları sağlam temellere dayandırarak hayvanların temin edildiği yerleri, adetlerini ve bedellerini içeren geniş bir tablo sunmuştur.

Üçüncü Bölüm

Çalışmanın üçüncü bölümünde Osmanlı ordusunun sefere çıkışı, sefer için yapılan hazırlıklar ve Osmanlı'nın içerisinde bulunduğu savaş dönemlerindeki askerî ve malî örgütlenmenin nasıl olduğu sorularına cevap verilir. Bu kısım ordunun nasıl toplandığı, sefer güzergâhlarının ve menzillerin nasıl şekillendiği özellikle sefere çıkılırken yapılan hazırlıklar, sefer finansmanının nasıl kaynaklandığı, nereden geldiği, sefere çıkılırken tedarik edilen erzak ve gıda malzemelerinin yanında silah ve cephane tedariki, ordunun seferdeki muharebe taktiklerine kadar geniş bir şekilde ele alındığı bölümdür.

Dördüncü Bölüm

Yazar, çalışmanın bu kısmında ise Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ne iner. Bu arşivden, Topkapı Sarayı Müzesi'nde yer alan kayıtlı bir defterdeki bilgilerden yola çıkarak Osmanlı'nın 1716-1718 Mora ve Varadin seferleri ile 1736-1739 ve 1768-1774 yıllarında Rusya ve Avusturya'ya karşı giriştiği savaşların hazırlıklarına ait bilgilere yer verir. Bizce çalışmanın bu bölümü bile eseri, yazarının geniş çaplı bir araştırma süzgecinden geçirdiğini düşünmemiz için başlı başına bir sebeptir.

Osmanlı'nın büyük bir çınar olarak anılmasında hiç şüphesiz en önemli faktörlerden biri de tarihin kaydettiği muazzam askerî gücüdür. Kanuni Sultan Süleyman döneminde dünyanın en kuvvetli ordusu hâline gelen bu ordu hakkında bugüne kadar yapılmış olan çalışmaların önde gelenlerinden birisi olarak Serhat Kuzucu'nun sözünü ettiğimiz eseri gelmektedir. Yazar, bu eserinde Osmanlı İmparatorluğunun ordu yapısından askerlerin kullandığı teçhizatlara, sefer hazırlıklarından tüketilen gıda ürünlerine kadar kapsamlı bir araştırma sonucunda bu eseri meydana getirmiştir. Çalışmanın kaynakçasına bile bakıldığında, ne denli bir zahmet uğraşı olduğu açıkça görülecektir. Bize düşen de bu eseri okuyup ilim dünyasında tanıtmaktır.

Yazarımıza çalışmalarından ötürü teşekkürlerimizi sunar, bilim dünyasına yaptıkları ve yapacakları çalışmalar için şimdiden kolaylıklar dileriz.